

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι,
κυρίες και κύριοι,
αγαπητές φοιτήτριες και αγαπητοί φοιτητές,

Μου ζητήθηκε να κλείσω αυτή τη συζήτηση με ένα ερώτημα απλό, σχεδόν υπαρξιακό: Υπάρχει φως στο δημόσιο Πανεπιστήμιο; Το ερώτημα δεν είναι ρητορικό. Είναι ένα ερώτημα που τίθεται συχνά στη δημόσια συζήτηση –μερικές φορές με αγωνία, άλλες φορές με καχυποψία. Γιατί αν ακούσει κανείς μόνο τον δημόσιο θόρυβο, θα πιστέψει ότι το ελληνικό Πανεπιστήμιο βρίσκεται σε διαρκή κρίση. Ότι είναι εγκλωβισμένο στη γραφειοκρατία, στην υποχρηματοδότηση, στην υποστελέχωση, στις αντιφάσεις του συστήματος και του θεσμικού πλαισίου.

Κι όμως! Όποιος περπατήσει μέσα στα εργαστήρια, στις βιβλιοθήκες, στα αμφιθέατρα, στις αίθουσες διδασκαλίας των ελληνικών Πανεπιστημίων θα δει κάτι τελείως διαφορετικό. Θα δει μια τεράστια, συχνά αθέατη δύναμη. Μια δύναμη ανθρώπων που διδάσκουν, που ερευνούν, που δημιουργούν γνώση, που εκπαιδεύουν τις επόμενες γενιές επιστημόνων.

Το Πανεπιστήμιο δεν παράγει μόνο επιστήμη. Παράγει αυτούς που θα διαμορφώσουν την κοινωνία των επόμενων δεκαετιών: γιατρούς, μηχανικούς, επιστήμονες, εκπαιδευτικούς, ερευνητές, επιχειρηματίες. Το Πανεπιστήμιο διαμορφώνει πρότυπα σκέψης. Διδάσκει την αμφισβήτηση. Διδάσκει την τεκμηρίωση. Διδάσκει την ελευθερία της γνώμης. Σε μια εποχή υπερπληροφόρησης και σύγχυσης, αυτή η λειτουργία είναι πιο κρίσιμη από ποτέ.

Το δημόσιο Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα δεν είναι απλώς ένας εκπαιδευτικός θεσμός. Είναι κάτι βαθύτερο. Είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες ισχύος της κοινωνίας μας. Γιατί στις σύγχρονες κοινωνίες η ισχύς μετριέται μόνο με οικονομικούς δείκτες ή στρατιωτικές δυνατότητες. Μετριέται κυρίως σε γνώση, έρευνα και καινοτομία. Και σε αυτούς τους τομείς, το δημόσιο Πανεπιστήμιο είναι ο βασικός πρωταγωνιστής.

Το δημόσιο Πανεπιστήμιο, εκτός από το μεγαλύτερο μέρος της επιστημονικής γνώσης της χώρας, είναι και μια μεγάλη ερευνητική δύναμη. Στην Ελλάδα περίπου το μισό ανθρώπινο δυναμικό της έρευνας βρίσκεται και παράγεται στα Πανεπιστήμια: επιστημονικές δημοσιεύσεις, διεθνείς συνεργασίες, ερευνητικά προγράμματα, νέοι επιστήμονες που διακρίνονται σε όλο τον κόσμο. Το πρόβλημα μας δεν είναι η ποιότητα της ελληνικής έρευνας, αλλά η οργάνωση του οικοσυστήματος γνώσης, η έλλειψη ενιαίας στρατηγικής.

Γι' αυτό η μεγάλη πρόκληση δεν είναι απλώς να παράγουμε γνώση. Η μεγάλη πρόκληση είναι να εντάξουμε ομαλά την τεχνολογία στο Πανεπιστήμιο και να μετατρέπουμε τη γνώση σε δύναμη για την κοινωνία. Η τεχνητή νοημοσύνη, τα ψηφιακά εργαλεία, τα εικονικά εργαστήρια μεταμορφώνουν τον τρόπο που διδάσκουμε και μαθαίνουμε. Αλλά ας είμαστε σαφείς: η τεχνολογία και η ψηφιοποίηση δεν υποκαθιστά το Πανεπιστήμιο. Το ενισχύει. Γιατί το Πανεπιστήμιο δεν είναι απλώς μετάδοση πληροφορίας. Είναι κοινότητα γνώσης. Είναι ο χώρος όπου η πληροφορία μετατρέπεται σε κατανόηση. Όπου η γνώση γίνεται σοφία.

Μια άλλη πρόκληση –και μεγάλη ανάγκη– για το δημόσιο Πανεπιστήμιο είναι η ουσιαστική εξωστρέφειά του. Μπροστά μας έχουμε μια μεγάλη δημογραφική και γεωπολιτική αλλαγή. Οι φοιτητές διεθνώς κινούνται, οι επιστήμονες μετακινούνται από χώρα σε χώρα, η γνώση κυκλοφορεί. Και αυτό δεν είναι πρόβλημα, είναι ευκαιρία. Δεν πρέπει να φοβόμαστε τη διεθνή κινητικότητα των επιστημόνων. Αντίθετα, πρέπει να ενισχύσουμε αυτό που ονομάζουμε brain circulation. Να μπορούν οι νέοι επιστήμονες να φεύγουν για

σωστούς λόγους, να αποκτούν εμπειρία, αλλά και να επιστρέφουν. Και να μπορούν, επίσης, φοιτητές και ερευνητές από όλο τον κόσμο να επιλέγουν την Ελλάδα. Ένα ελεγχόμενο brain drain και ένα στοχευμένο brain circulation –όπου η γνώση κυκλοφορεί, επιστρέφει και πολλαπλασιάζεται– είναι αυτό που χρειάζεται το Πανεπιστήμιο, η κοινωνία, η Ελλάδα.

Μπροστά μας, λοιπόν, είναι εμφανές ότι έχουμε αυτές και άλλες σημαντικές προκλήσεις για το Πανεπιστήμιο. Η πρώτη είναι η δημογραφική συρρίκνωση –οι φοιτητές στην Ελλάδα θα μειωθούν σημαντικά τα επόμενα χρόνια. Η δεύτερη είναι η διεθνοποίηση της εκπαίδευσης –οι φοιτητές κινούνται παγκοσμίως. Η τρίτη είναι η τεχνολογική επανάσταση –η τεχνητή νοημοσύνη και τα ψηφιακά εργαλεία αλλάζουν τον τρόπο που παράγεται και μεταδίδεται η γνώση. Η τέταρτη είναι ο αυξανόμενος ανταγωνισμός από τα μη κρατικά Πανεπιστήμια.

Απέναντι σε όλες τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει το δημόσιο Πανεπιστήμιο έχουμε δύο επιλογές: να μείνουμε ακίνητοι ή να κινηθούμε με τόλμη. Προσωπικά πιστεύω στο δεύτερο. Οφείλουμε να φέρουμε τη λειτουργία του Πανεπιστημίου στη γενιά των φοιτητών και φοιτητριών μας –την Gen Z σήμερα και την Gen A αύριο. Οφείλουμε να κάνουμε πιο ελκυστική τη φοιτητική τους εμπειρία. Οφείλουμε να επενδύσουμε σοβαρά ως χώρα στη διεθνοποίηση και την αναπροσαρμογή της ανώτατης εκπαίδευσης στις σύγχρονες συνθήκες, όχι ως πολυτέλεια αλλά ως εθνική στρατηγική επιλογή.

Η Ελλάδα μπορεί και πρέπει να γίνει διεθνής εκπαιδευτικός προορισμός. Η χώρα μας μπορεί να φιλοξενεί φοιτητές από όλο τον κόσμο. Όχι μόνο τουρίστες και επισκέπτες, αλλά νέους ανθρώπους που έρχονται εδώ για να σπουδάσουν, να ερευνήσουν, να δημιουργήσουν. Αυτό είναι ζήτημα πολιτισμού και γεωπολιτικής παρουσίας, αλλά και ζήτημα οικονομίας. Τα Πανεπιστήμια μπορούν να συνδράμουν στο ΑΕΠ της χώρας και να αποτελέσουν ισχυρό εργαλείο εκπαιδευτικής διπλωματίας.

Πρέπει να δώσουμε μεγαλύτερη έμφαση στην ποιότητα και στην αριστεία. Η αριστεία είναι συχνά μια δύσκολη λέξη στη δημόσια συζήτηση. Γιατί κάθε τι που ξεχωρίζει, που ανεβάζει τον πήχη, προκαλεί αντιδράσεις. Όμως καμία κοινωνία δεν προχώρησε προστατεύοντας τη μετριότητα. Η ισότητα δεν σημαίνει ισοπέδωση. Σημαίνει ίσες ευκαιρίες για όλους να διεκδικήσουν την πρόοδο.

Τέλος, οφείλουμε να επανεξετάσουμε συνολικά τη σχέση της εκπαίδευσης με το παρόν και το μέλλον της καθημερινότητας και της κοινωνίας. Σήμερα γνωρίζουμε ότι ένα σημαντικό ποσοστό μαθητών αντιμετωπίζει δυσκολίες στην ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων κατανόησης και κριτικής σκέψης. Αυτό είναι ένα σοβαρό πρόβλημα για το εκπαιδευτικό σύστημα στη σύγχρονη τεχνολογική εποχή των οθονών. Και δε λύνεται στο Πανεπιστήμιο. Λύνεται πολύ νωρίτερα. Γι' αυτό ο επαγγελματικός προσανατολισμός –και μάλιστα ο δια βίου επαγγελματικός προσανατολισμός– πρέπει να αποτελέσει έναν νέο εθνικό μας στόχο.

Κυρίες και κύριοι,

Η δημόσια συζήτηση για το Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα είναι συχνά παράδοξη. Μιλάμε πολύ για τα προβλήματα του Πανεπιστημίου, εγώ θα έλεγα για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει! Αναδεικνύουμε, όμως, και προβάλλουμε ελάχιστα τις επιτυχίες του. Το δημόσιο Πανεπιστήμιο δεν είναι το πρόβλημα της Ελλάδας. Είναι μέρος της λύσης, γιατί αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας. Δεν είναι απλώς ένας θεσμός εκπαίδευσης, είναι σημαντική εθνική υποδομή.

Μετά από όλα αυτά, επανέρχομαι στο αρχικό ερώτημα: υπάρχει φως στο δημόσιο Πανεπιστήμιο; Και απαντώ: ναι, υπάρχει! Υπάρχει στα εργαστήρια όπου οι νέες και οι νέοι επιστήμονες ερευνούν με πάθος. Υπάρχει στα αμφιθέατρα όπου νέοι άνθρωποι επιμένουν να αναζητούν γνώση. Υπάρχει στις δασκάλες και στους δασκάλους που εξακολουθούν να εμπνέουν. Υπάρχει στις συνεργασίες που δημιουργούν γέφυρες με την επιστήμη και την κοινωνία σε όλο τον κόσμο.

Το φως αυτό δεν είναι πάντα εκτυφλωτικό. Αλλά είναι σταθερό. Και είναι αρκετό για να φωτίσει το μέλλον. Γιατί στο τέλος της ημέρας, το Πανεπιστήμιο δεν είναι ούτε μόνο κτίρια ούτε μόνο θεσμοί. Είναι οι άνθρωποι του. Είναι η νέα γενιά –των φοιτητών και φοιτητριών του– που αποτελούν τη συνέχεια, το μέτρο του μέλλοντος

και το μεγάλο στοίχημα της χώρας μας. Είναι ένας ζωντανός οργανισμός γνώσης, έρευνας και πολιτισμού. Και όσο παραμένει ζωντανός, δημιουργικός και ανοιχτός στον κόσμο, θα συνεχίσει να φωτίζει όχι μόνο αυτό αλλά και το μέλλον της κοινωνίας.

Σας ευχαριστώ.